

Це є неможливим без докорінної зміни системи підготовки і навчання пенітенціарного персоналу, а також підвищення рівня його мотивації з огляду на характер та обсяг роботи з урахуванням рекомендацій Європейських пенітенціарних правил.

Шосте завдання – підвищення ефективності виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Саме цей напрям відображає соціальну переорієнтацію кримінально-виконавчої політики держави з наданням переваги покаранням, не пов'язаним з позбавленням волі.

Невід'ємною складовою цих заходів є розроблення і впровадження системи реабілітаційних та корекційних програм для осіб, до яких застосовано покарання, не пов'язані з позбавленням волі, та осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, а також волонтерських програм, заходів постпенітенціарної опіки та соціального патронажу осіб, звільнених із місць позбавлення волі.

О.В. Одинцова

кандидат юридичних наук,
методист відділення методичного забезпечення
навчального процесу навчально-методичного відділу
*(Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка)*

РІВНІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ТА КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

Проблема протидії організованій злочинності в країні залишається вкрай актуальною. Незважаючи на значну увагу в літературі та на законодавчому рівні проблемі організованої злочинності, лише окремі дослідники зосереджуються на виділенні саме рівнів організованої злочинності, оперують цими поняттями. Найчастіше викладаються теоретичні положення про найбільш розвинуті форми цього виду злочинності і водночас наводяться дані кримінальної статистики Міністерства внутрішніх справ України про стан боротьби з організованою злочинністю [напр.: 11, 12]. Проте угруповання, що виявляються органами внутрішніх справ, є найменш розвинутою формою організованої злочинності [10, с. 304].

У цій роботі ми маємо на меті сфокусуватись на такій її ознаці, як багаторівневність та представити своє бачення того,

як співвідносяться між собою виділені в кримінологічній науці рівні організованої злочинності з положеннями чинного кримінального законодавства, що визначають ознаки організованих груп та злочинних організацій. Ми вважаємо, що зазначене питання має важливе значення для аналізу стану протидії організованим злочинності, удосконалення заходів протидії цьому виду злочинності, уточнення інформаційних можливостей таких джерел кримінологічної інформації про неї, як кримінальна статистика, кримінальні справи (кримінальні провадження), матеріали засобів масової комунікації, оскільки урахує, що цей вид злочинності складається з організованих злочинних угруповань¹, що характеризуються різним рівнем організації.

Аналіз чинного Кримінального кодексу України дозволяє дійти висновку, що в ньому закріплено три види організованих груп (ч. 3 ст. 28 КК України) та три види злочинних організацій (ч. 4 ст. 28, ст. 255 КК України).

Низка вітчизняних та російських кримінологів виділяють три рівні організованих злочинних угруповань: перший (або примітивний), другий (або середній), третій (або вищий) [3, с. 362 – 363; 4, с. 258 – 260; 7, с. 245; 8, с. 150 – 151].

Серед авторів немає одностайності щодо питання про те, об'єднання з якими характеристиками слід відносити до першого та другого рівнів.

Співвідносячи положення Кримінального кодексу України з позиціями кримінологів, доходимо висновку, що до примітивного рівня організованої злочинності вони пропонують відносити або ієрархічні організовані групи чисельністю від 3 до 10 осіб та злочинні організації, створені для здійснення власної організованої злочинної діяльності у складі від 5 до 10 осіб [3, с. 362; 7, с. 245; 8, с. 151], або лише внутрішньо стійкі, неієрархічні організовані групи чисельністю від 3 до 10 осіб [6, с. 61].

На нашу думку, правомірно поєднати обидві позиції і відносити до зазначеного рівня всі організовані групи та злочинні організації, створені з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації або забезпечення її функціонування, чисельністю до 10 осіб. Наша позиція ґрунтується на тому, що неієрархічні, лише внутрішньо стійкі об'єднання понад 10 років розглядаються законодавцем і

¹ Для позначення всієї сукупності організованих груп, злочинних організацій ми використовуємо термін «організовані злочинні угруповання». Цей термін відсутній у нормах КК України, проте закріплений на законодавчому рівні [1, 2].

правозастосовчою практикою як організовані групи, і саме під такою назвою вони знаходять відображення у кримінальній статистиці поряд з ієрархічними організованими групами. Тому їх неможливо диференціювати у цьому джерелі кримінологічної інформації про організовану злочинність. До набуття чинності новим КК України суди також визнавали організованими групами неієрархічні об'єднання.

Щодо середнього рівня організованої злочинності, то ми приєднуємося до позиції О.І. Гурова, А.І. Аєксеева, С.І. Герасимова, оскільки надані ними характеристики рівнів організованої злочинності є найбільш повними. Вчені пропонують відносити до цього рівня об'єднання чисельністю до 50 і більше осіб, які складаються із структурних частин. Між лідером та виконавцями існують проміжні ланки. Об'єднання включає структурні підрозділи різної спеціалізації. Корупційні зв'язки обов'язкові з посадовцями органів влади та управління. [3, с. 362; 4, с. с. 259 – 260].

До організованих злочинних угруповань другого рівня ми пропонуємо відносити ієрархічні організовані групи, що відповідно до ч. 4 ст. 28 КК України не можуть бути визнаними злочинними організаціями, а також транснаціональні організації, передбачені ч. 5 ст. 143 КК України, чисельністю понад 10 осіб; злочинні організації в кількості від 10 осіб, створені з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації або забезпечення її функціонування.

Злочинні організації чисельністю у кілька десятків осіб, створені не лише з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації або забезпечення її функціонування, а й керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування інших злочинних груп, на нашу думку, відповідають організованим злочинним угрупованням третього рівня. Управління здійснюється за допомогою більш складних, функціональних або лінійно-функціональних механізмів. Серед вчених висловлюється також думка, що в таких угрупованнях структури можуть бути мережевими [5, с. 299, 9, с. 58 – 61].

Література:

1. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua.html>.

2. Концепція державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схвалена Указом Президента України від 21.10.2011 р. №

1000/2011 [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua.html>.

3. Алексеев А.И. Криминологическая профилактика: теория, опыт, проблемы : монография / А.И. Алексеев, С.И. Герасимов, А.Я. Сухарев. – М. : НОРМА, 2001. – 496 с.

4. Гуров А.И. Организованная преступность / Криминология : учебник / под ред. В.Н. Кудрявцева, В.Е. Эминова. – М. : Юрист, 1995. – 512 с.

5. Закалюк А.П. Криминологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів / А.П. Закалюк. – К. : Видавничий дім «Ін Юре», – 2007. – 712 с.

6. Єфремов С.О. Організованість у злочинності та рівні організованої злочинності // Право України. – 2003. – № 1. – С. 58 – 62.

7. Криминологія : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О.М. Джужи. – К. : Атіка, 2008. – 316 с.

8. Литвак О.М. Держава і злочинність : монографія / О.М. Литвак. – К. : Атіка, 2004. – 304 с.

9. Момотенко Т.Д. Організована злочинність у сучасному світі: характеристика та тенденції розвитку / Т.Д. Момотенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 1. Том 1. – С. 57 – 61.

10. Одинцова О.В. Відбиття характеристик організованої злочинності у кримінальній статистиці МВС України за 2002 – 2011 рр. / О.В. Одинцова // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2012. – № 2. – С. 300 – 313.

11. Ремський В.В. Криминологічна характеристика організованої злочинності та деякі питання щодо її запобігання / В.В. Ремський // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – № 2 (25). – С. 214 – 221.

12. Ущаповський В.Ф. Протидія організованій злочинності: теоретичні та соціально-правові проблеми : монографія / В.Ф. Ущаповський. – К. : Державний науково-дослідний інститут МВС України, 2009. – 532 с.

Н.А. Орловська

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики

(Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса)

СТАДІЇ ПОСКРИМІНАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У КОНТЕКСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАОХОЧЕННЯ

Проблеми заохочення посткримінальної поведінки в сучасному кримінальному праві України пов'язані із визначеністю щодо двох принципових аспектів: що вважати заохоченням та на якому етапі (етапах) посткримінальної поведінки воно є можливим та доцільним.